

Соціальні мережі як простір цифрової самопрезентації студентів закладів вищої освіти в контексті національно-патріотичного виховання

Вадим Бескоровайний

Сучасний етап розвитку цифрового суспільства зумовлює суттєву трансформацію механізмів соціалізації, комунікації та формування ідентичності студентської молоді. Найвиразніше ця трансформація виявляється у просторі соціальних мереж, які на сьогодні постають одним із провідних (домінантних) майданчиків цифрової самопрезентації студентства. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України соціальні мережі набувають додаткового значення: вони перетворюються на простір гострого зіткнення ідеологічних наративів, ціннісних систем і культурних кодів, що сприяє залученню молоді до збройного спротиву та реалізацію їх громадянського потенціалу.

Зазначені виклики цифрового суспільства актуалізують потребу в цілеспрямованому державному регулюванні процесів формування національної та громадянської ідентичності молоді, що підтверджується на нормативно-правовому рівні через державні документи. Кабінетом Міністрів України розроблено «Державну цільову соціальну програму з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року» [6]. Ефективна реалізація положень цієї програми висуває нові вимоги до закладів вищої освіти, які виступають ключовими агентами соціалізації молоді. Сучасний виховний процес

в університетах повинен враховувати, що формування ціннісних орієнтирів студентів пов'язане з їхньою активністю в цифровому просторі. Тому виникає гостра потреба дослідити соціальні мережі не як засіб комунікації, а як повноцінне педагогічне середовище, де через механізми цифрової самопрезентації відбувається становлення української громадянської ідентичності студента.

Ключовим нормативним документом для закладів вищої освіти є Наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України» [6]. В зазначеному документі подано оновлену Концепцію, яка спрямована на створення дієвої та активної громадянської позиції молоді. У цьому документі наводиться визначення національно-патріотичного виховання як «системного процесу взаємодії держави, закладів освіти та суспільства, який спрямований на формування у молоді глибокої національної свідомості, любові до Батьківщини та готовності захищати інтереси України. Його ключовим пріоритетом є утвердження стійкого ціннісного ставлення особистості до власної держави та нації» [6]. Одним із принципів національно-патріотичного виховання є «принцип самоактивності й саморегуляції, що забезпечує розвиток у вихованця суб'єктивних характеристик;

формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках». У контексті сьогодення така активність вимагає від здобувачів вищої освіти публічної презентації своїх поглядів, що найчастіше відбувається саме через соціальні мережі. Відтак, цифрова ідентичність та цифрова самопрезентація студента, відповідно зазначеній Концепції, розглядаються як важливий індикатор їх національної свідомості.

Важливим є Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [5]. Відповідно до тексту документа, утвердження ідентичності базується на суспільно-державних (національних) цінностях, до яких належать повага до прав людини, збереження духовної самобутності, вшанування державних символів та готовність до виконання конституційного обов'язку із захисту незалежності.

Визначені на загальнодержавному рівні ціннісні орієнтири безпосередньо конкретизуються в завданнях закладів вищої освіти та професійній діяльності науково-педагогічних працівників. Так, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [4], науково-педагогічні працівники зобов'язані плекати у студентів любов до України, виховувати їх у дусі патріотизму та поваги до Конституції і державних символів. Це означає, що перенесення виховних заходів у цифровий простір є не просто сучасною тенденцією, а необхідною умовою для виконання вимог законодавства, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Виникає потреба інтеграції виховних заходів у цифровий простір, де патріотизм перетворюється з абстрактної теоретичної категорії на конкретну цифрову дію (інформаційний спротив, кіберволонтерство, краудфандинг тощо). Широкої популярності набуває цифрова самопрезентація, де студент конструює

свій патріотичний образ за допомогою візуальних символів, текстових коментарів та мережевої комунікації.

Метою статті є з'ясування ролі соціальних мереж як простору цифрової самопрезентації студентів закладів вищої освіти в контексті національно-патріотичного виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [2, 7, 8, 10] дав можливість визначити суть та завдання цифрової самопрезентації. Якщо розглядати поняття «самопрезентація», то традиційно її характеризують як складний соціально-психологічний феномен, який інтегрує індивідуальні, когнітивні, комунікативні та соціокультурні чинники.

Науковці О. Сергєєнкова, О. Столярчук, О. Коханова цифрову самопрезентацію трактують «як процес свідомого й несвідомого конструювання та управління враженням про себе в цифровому середовищі, що вирізняється селективністю, контрольованістю, асинхронністю та орієнтацією на розширену й контекстуально невизначену аудиторію» [7].

Глобальна цифровізація призвела до виникнення принципово нових форм самопрезентації — цифрових. Науковці Т. Поясок, О. Беспарточна, О. Квасник, В. Шаполова розглядають інформаційне середовище як визначальний фактор когнітивного розвитку [3]. Н. Череповська визначає механізми патріотичної активності молоді в інтерактивному інформаційному середовищі [10]. У роботі [10] вона подає поняття «кіберсоціалізація, як віртуальну комп'ютерну соціалізацію, специфікою якої є постійний, іманентний вплив факторів кіберпростору на процес формування морально-духовних цінностей та світогляду особистості» [10]. Зазначено, що кіберсоціалізація передбачає безперервне засвоєння молоддю ментального та поведінкового досвіду через споживання та створення різноманітного контенту в інтернет-спільнотах. Внаслідок цього формується «мережева ідентичність» (або «цифрова ідентичність»).

Зазначимо, що соціальні мережі є ефективним інструментом для швидкого знаходження віртуальних друзів, які відповідають на потребу особистості у зовнішньому схваленні та підтримці. Для цього користувач презентує власну унікальність та соціальну значущість. Тому, коли студент розміщує у своєму профілі синьо-жовтий прапор, поширює інформацію про збір коштів або долучається до патріотичного флешмобу, він не лише транслює свої політичні переконання, а й стає частиною великої віртуальної спільноти.

Актуальність проблеми цифрової самопрезентації підтверджується результатами дослідження соціологічної групи «Рейтинг» (серпень 2023 р.) [11]. За результатами опитування, головними ознаками патріотизму українці назвали активну фінансову та волонтерську участь («донатити й волонтерити» — 46 %) та культурно-мовну ідентифікацію («розмовляти українською мовою» — 45 %). Службу на фронті віднесли до патріотизму близько третини респондентів, так само як і «працювати та вести бізнес під час війни». Натомість такі ознаки патріотизму як «знати слова гімну України» (4 %) чи «носити українську символіку» (3 %) отримали найменшу підтримку. Це відображається і на цифровій самопрезентації студентів у соціальних мережах. Так, молодь більше розміщує посилання на збір коштів, ніж зображення національного герба, оскільки перший варіант породжує вищий соціальний капітал і підтверджує його реальну значущість у спільноті.

Для розуміння механізмів цифрової самопрезентації важливо спиратися на статистичні дані щодо популярності окремих платформ. Згідно з комплексними дослідженнями програми IREX «Мріємо та діємо», аналітичної компанії Gradus Research та щорічними опитуваннями Internews (2024 — 2026 рр.), соціальні мережі є основним джерелом інформації для переважної більшості молоді. Так, понад 86 % українців використовують

соцмережі для отримання новин, а для 37 % молоді вони взагалі є єдиним джерелом інформації [9]. Telegram є лідером серед месенджерів. Близько 86 % українців користуються ним щодня. На другому місці YouTube (70 %). Ця платформа є ключовою для поширення довгоформатного освітнього, розважального та аналітичного відеоконтенту. Instagram використовується щодня близько 66–67 % молоді. Завдяки акценту на візуальному сторітелінгу (Stories, Reels), саме Instagram залишається головним майданчиком для персональної цифрової самопрезентації студентів, публікації волонтерських зборів та трансляції власного стилю життя. TikTok демонструє високі темпи приросту (охоплює 46–54 % студентської молоді та домінує у віковій групі студентів). Ця платформа все частіше використовується не лише для розваг, але й для споживання новин та поширення патріотичних коротких відео.

Українські університети продемонстрували високий рівень гнучкості та трансформувалися в живі майданчики для гуртування академічної спільноти у соціальних мережах та месенджерах (Facebook, Instagram, Telegram) [1, 2]. Одним з найефективніших інструментів солідаризації студентства є *флешмоби*. Наприклад, Всеукраїнський інтернет-флешмоб «Ми нащадки Кобзаря», який був започаткований у 2021 р. до дня народження Т. Г. Шевченка. Відповідно до формату акції, учасникам заходу пропонувалося записати відео або зробити фото, де вони читають поезію чи прозу Кобзаря, інсценують його твори, співають пісні на його вірші або малюють ілюстрації, після чого публікують цей контент у соціальній мережі Facebook (у спеціальній групі). Ще одним зразком синергії офлайн-активності та цифрової самопрезентації є патріотичний флешмоб у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, який організовано до Дня Державного Прапора та Незалежності України. Курсанти та студенти на площі сформували із синьо-жов-

тих полотен масштабний символ сонця та заспівали пісню «Україна єдина». Фото, відеоролики та коментарі учасників були масово поширені прес-службою університету через соціальні мережі.

Заслужує на увагу і масштабний онлайн-флешмоб з нагоди Всесвітнього дня вишиванки, який був започаткований Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди. У межах цієї акції студентам, викладачам та випускникам пропонувалося опублікувати у своїх особистих профілях у соціальних мережах (зокрема в Instagram та Facebook) фотографію або відеоролик, де вони одягнені у вишиванку. Обов'язковою умовою цієї цифрової акції було використання спеціального хештегу #ХНПУвВишиванці та позначення офіційних сторінок університету (наприклад, студентського медіа @sk.times в Instagram та офіційної сторінки ХНПУ у Facebook). Подібні цифрові флешмоби виконують відразу кілька педагогічних функцій: вони створюють відчуття єдності академічної спільноти попри дистанційний формат навчання, а також дозволяють студентам публічно транслювати свою національну ідентичність та самопрезентувати себе в цифровому просторі.

Проте активна участь студентів у публічних онлайн-заходах та масове поширення контенту, що асоціюється із закладом вищої освіти, вимагають високого рівня цифрової культури та відповідальності. Оскільки соціальні мережі усувають межі між приватними та публічними даними, студенти повинні дотримуватися правил мережевого етикету та розуміти наслідки власного «цифрового сліду». З огляду на це, задля забезпечення гармонійної та безпечної взаємодії в онлайн-середовищі, нами було визначено ключові вимоги до цифрової самопрезентації студентів у соціальних мережах:

- *автентичність*. Зміст самопрезентації повинен відповідати реальній

ідентичності особистості, без істотного викривлення чи ідеалізації образу;

- *рефлексивна усвідомленість*. Студент має розуміти механізми впливу цифрового середовища на конструювання власного образу (подачу інформації, соціальне порівняння, алгоритмічний вплив платформ тощо);

- *відповідальність за цифровий слід*. Оцінювання контенту з урахуванням довгострокових наслідків для особистої та професійної репутації;

- *дотримання цифрового етикету та захист приватності*. Комунікативна поведінка має відповідати нормам нетикету (повага, коректність, перевірка), а також принципам інформаційної безпеки;

- *громадянська відповідальність контенту*. Свідоме, критичне ставлення до поширення суспільно значущої інформації, зокрема тієї, що стосується національної ідентичності та історичної пам'яті.

креслені вимоги до цифрової самопрезентації студентів закладів вищої освіти в соціальних мережах засвідчують, що ефективність і безпечність цього процесу визначається не окремими правилами поведінки, а комплексною взаємодією психологічної (автентичність, рефлексивність), етичної (нетикет, приватність) та громадянської (відповідальне ставлення до суспільно значущого контенту) складових. Дотримання цих вимог сприяє формуванню цілісної, психологічно стійкої та соціально відповідальної особистості здобувача вищої освіти, здатної свідомо конструювати власний цифровий образ в умовах сучасного інформаційного простору.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні педагогічних технологій і програм цілеспрямованого формування патріотичної цифрової ідентичності майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Література

1. Бескоровайний В. В. Інтеграція соціальних мереж у систему національно-патріотичного виховання студентської молоді // Наук. інновації та передові технології. 2026. № 6(58). С. 560–568. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-6\(58\)-560-568](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-6(58)-560-568)
2. Драбинюк С. Ю., Кащук А. О. Вплив цифрової самопрезентації в іграх на психоемоційний стан підлітків // Global challenges of science and ways to overcome them : materials of the 3rd International scientific and practical conference (Sofia, Bulgaria, 20–23 January 2026). Sofia : International Science Group, 2026. Р. 135.
3. Загальна психологія : навч. посіб. / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна, О. В. Квасник, В. В. Шаполова. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 512 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
7. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П. Психологічні аспекти самопрезентації особистості засобами цифрової візуалізації // Наук. перспективи. Сер.: Психологія. 2025. № 11(65). С. 2807–2818. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11\(65\)-2807-2818](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-2807-2818).
8. Струк О. Л. Самопрезентація у соціальних мережах як психологічний чинник міжособистісної комунікації : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 053 «Психологія» / Чорномор. нац. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв, 2025. 82 с.
9. Українські медіа: споживання новин і довіра у 2025 р. // Інтерньюз-Україна. URL: <https://internews.ua/media-research/ukrainian-media-news-consumption-and-trust-in-2025>
10. Череповська Н. І. Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку : нав.-метод. посіб. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2023. 154 с.
11. Що українці вважають ознаками патріотизму: дослідження // Bazilik Media, серпень 2023. URL: <https://bazilik.media/shcho-ukraintsi-vvazhaiut-oznakamy-patriotyzmu-doslidzhennia/>

Надійшла до редколегії 05.08.2026

Рекомендовано до друку 23.09.2026

Опубліковано 30.09.2026

Відомості про автора:

Бескоровайний Вадим Вікторович — здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; email: beskorovajnijvadim@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6570-9252>

Науковий керівник — кандидат педагогічних наук, доцент Н. О. Борисенко, email: prorector_borysenko@hnpu.edu.ua

Бескоровайний В. Соціальні мережі як простір цифрової самопрезентації студентів закладів вищої освіти в контексті національно-патріотичного виховання.

Здійснено теоретичний аналіз соціальних мереж як простору цифрової самопрезентації студентів закладів вищої освіти в контексті національно-патріотичного виховання в умовах повномасштабної збройної агресії проти України. Обґрунтовано нормативно-правові засади досліджуваної проблеми: Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 р., Наказ Міністерства освіти і науки України № 527 та Державна цільова соціальна програма на період до 2028 р. Доведено, що виконання зазначених нормативних документів покладає на заклади вищої освіти обов'язок інтеграції виховних заходів у цифровий простір студентського життя.

Розкрито сутність поняття «цифрова самопрезентація» та суміжного феномену «кіберсоціалізація», охарактеризовано механізми конструювання «мережевої (цифрової) ідентичності» студента. З опорою на актуальні соціологічні дані (Соціологічна група «Рейтинг», IREX, Gradus Research, Internews) виявлено зміщення суспільного розуміння патріотизму від символічних до прагматично-діяльнісних форм (волонтерство, донати, ведення бізнесу під час війни, мовна ідентифікація) та визначено платформенну ієрархію медіаспоживання студентської молоді (Telegram, YouTube, Instagram, TikTok).

Узагальнено кращі практики цифрового патріотичного виховання українських ЗВО (всеукраїнський флешмоб «Ми нащадки Кобзаря», акції ДДУВС та ХНПУ імені Г. С. Сковороди, студентські волонтерські фонди). Сформульовано й обґрунтовано комплекс вимог до цифрової самопрезентації студентів: автентичність, рефлексивна усвідомленість, відповідальність за цифровий слід, дотримання цифрового етикету й приватності, громадянська відповідальність контенту. Зроблено висновок, що соціальні мережі є повноцінним педагогічним середовищем національно-патріотичного виховання, а перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням відповідних педагогічних технологій.

Ключові слова: соціальні мережі; цифрова самопрезентація; національно-патріотичне виховання; студенти закладів вищої освіти; цифрова ідентичність; кіберсоціалізація; громадянська ідентичність; воєнний час.

Beskorovainyi V. Social Media as a Space of Digital Self-Presentation of Higher Education Students in the Context of National-Patriotic Education.

The article provides a theoretical analysis of social media as a space of digital self-presentation of higher education students in the context of national-patriotic education under conditions of Russia's full-scale armed aggression against Ukraine. The legal and regulatory foundations of the problem are substantiated: the Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Affirming Ukrainian National and Civic Identity», the Strategy for Affirming Ukrainian National and Civic Identity until 2030, Order of the Ministry of Education and Science No. 527, and the State Targeted Social Programme until 2028. It is shown that the implementation of these regulatory documents obliges higher education institutions to integrate educational activities into the digital space of student life.

The essence of the concept of «digital self-presentation» and the related phenomenon of «cybersocialization» is revealed, and the mechanisms of constructing a student's «network (digital) identity» are characterized. Drawing on current sociological data (the Rating Sociological Group, IREX, Gradus Research, Internews), a shift in the public understanding of patriotism from symbolic to pragmatic, action-based forms (volunteering, donating, running a business during wartime, language identification) is identified, and the platform hierarchy of youth media consumption (Telegram, YouTube, Instagram, TikTok) is determined.

Best practices of digital patriotic education in Ukrainian universities are generalized (the nationwide online flashmob «We Are the Descendants of Kobzar», initiatives of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs and H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, student volunteer funds). A set of requirements for students' digital self-presentation is formulated and substantiated: authenticity, reflective awareness, responsibility for one's digital footprint, adherence to digital etiquette and privacy, and civic responsibility for content. It is concluded that social media constitute a fully-fledged pedagogical environment for national-patriotic education, and that prospects for further research lie in the empirical study of how well these requirements are met and in the development of corresponding pedagogical technologies.

Key words: social media; digital self-presentation; national-patriotic education; higher education students; digital identity; cybersocialization; civic identity; wartime.